

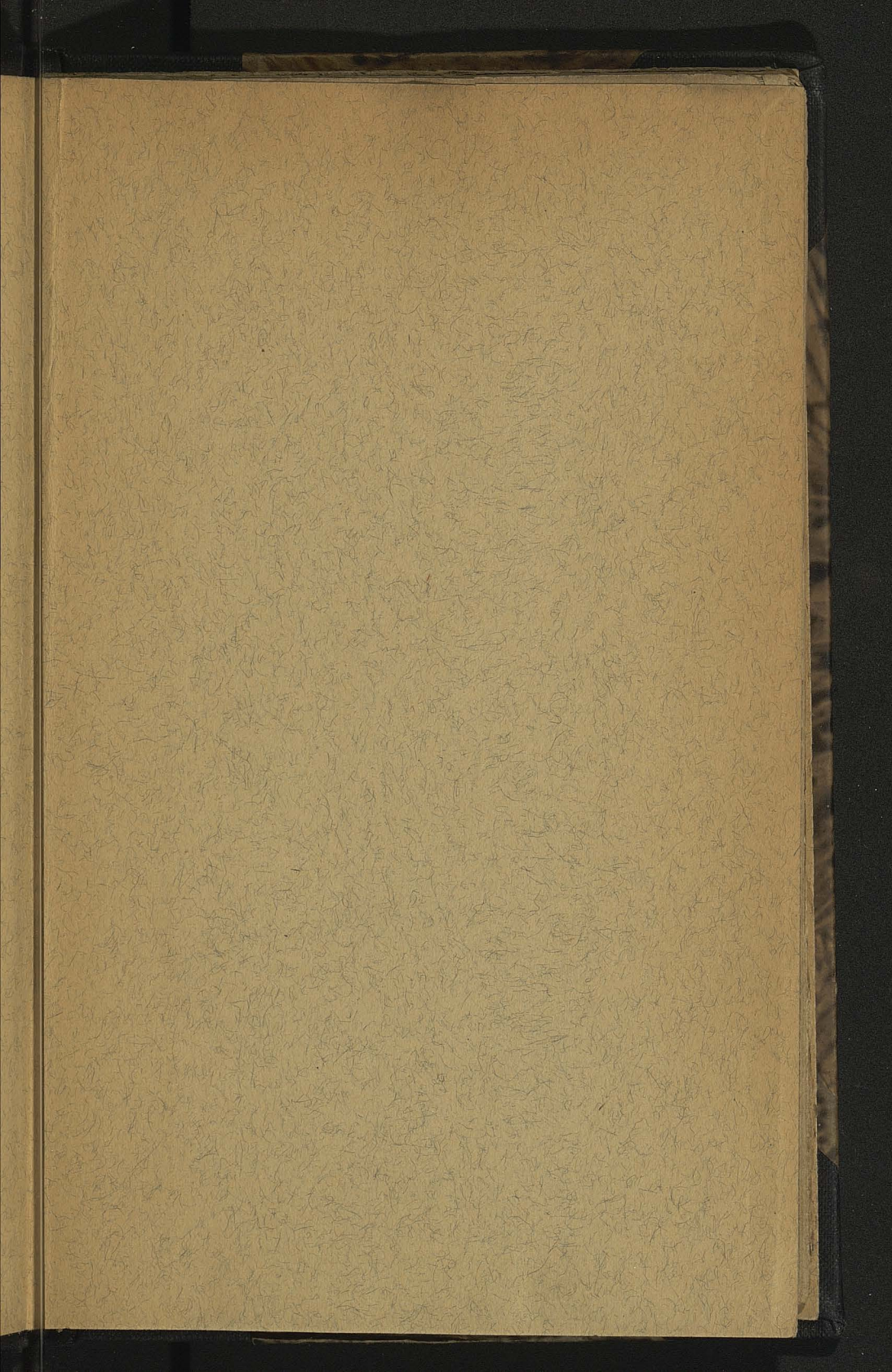
6097

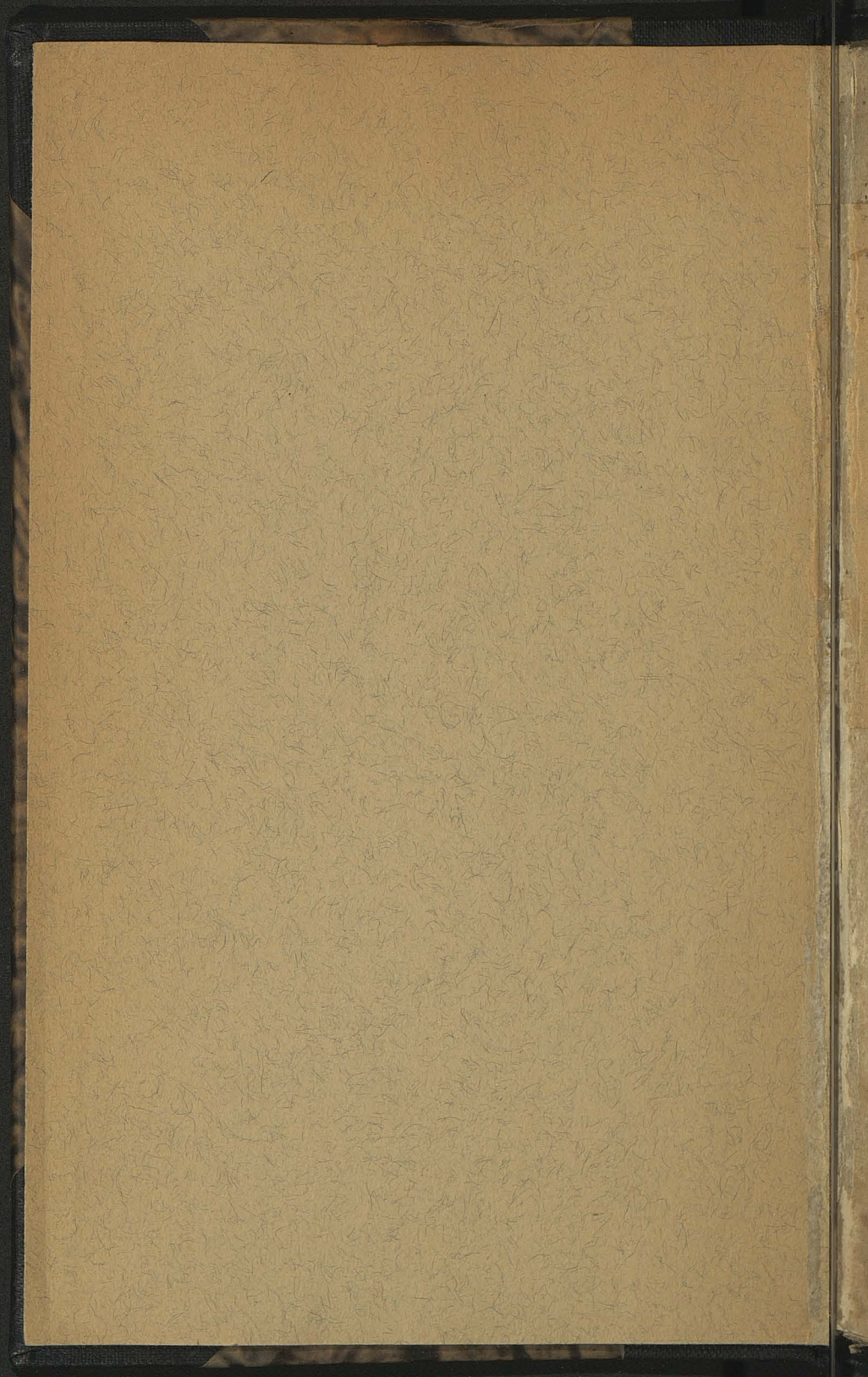

Ophraia w. r. 1942.

Dawid W. Prokecz

22
1 902

1

I
Biblioteka Jagiellońska.

N° 6097

6097

N° 6097rd

[W. Wielogłowski]

2

Wspomnienia siedmiu lat pielgrzymstwa polskiego.

Niedawno skończyliśmy rok siedmiu
naszej pielgrzymki, zamknięty ósmą rocznicą
Listopadowego Powstania, święconą na obcej
ziemi. Lat siedm kasepionych gorzka, tu
tactwa, jakże to pas ciemny poradzie na
srodku życia. tej garstki, tych siedmiu
Agniey synów polski, co rozsypani po wś,
niejszej połowie świata, stanowią pewną
całość, najpopuliej szwanę Emigracyę.

Jest druga połowa ziemi naszego rozpro-
szczenia, i drugie grono cierpiących za Gószkę,
w Amerykach, Australiach i Japoniach, w pustych
miastach Uralu i Kaukazu. To także Emigra-
cyę, dla której narwiśko mniej jeszcze ob-
myślane, której liczba wcale nieznana.
Lat siedem w samtej stronie, jakże to stra-
sny przebieg czasu, może na końcu tyłu
żywości.

Nam i im zakryty kres ostateczny,
rozmie wydzielonego doświadczenia i me-
czeństwa. Ktoś osnułi się dźwiaz sadzi
tę sprawiedliwość, co wedle swojej miary
warzą winy i zastugi, skarata jednych na

głośne wygnanie między ludzi, drugich
na łańcuch, pokutę w więzieniach i stepach.
Okropna samotność karamatu, bolesne
obrace kajdan, i ciężka kula u nogi sybir-
skiego kopalnia; ale też i to okropnie by
samotnikiem wśród tłumów, wyjętym z
pod prawa, w spotężeniu, wicernie cia-
gnąć za sobą ciężar kuli i żgryzoty.
Komu myśli nieodstępna tyranka rozteranie
i pomiernie wyterzone sprężyny rozumu,
komu suchość serca nieustannym pora-
gnięciem strawi pierś, albo gwałtowna
rozpacza urzeczywistni na wotane życie,
trudno powiedzieć czy gorzej by mu było
koniec z wycieńczenia ił, niedy ciężkiej
albo pod rękami uprawy. Nareszcie
jeśli adaje się nam czerstokoci, że mniej
winnych w sądzie dotkliwiej dola, skany.
my w tym niebadano tajemnicy: wstrach
że Najniewinniejszy skonał na Krym
za grzechy całego świata; a może i
cierpienia nasze nie są, za nas i dla nas
samych tylko.

Oto w miejscu, z kad na lewo i prawo
rozrypato się nasze pierwsze pielgrzymstwo,
leży kraj rodzinny, zakrwawiona i na
łobos okryta gzyrka, matka posyła,
ca za nami coraz nowych morderców
i talarzy. Tam dzieje wieków narodziły

Rzecz jasna, dzisiaj w trzech dwudziestu milio-
 nów przydeptyanych stopami ludzimi uciemiężo-
 nymi w występkach i cnostkach przodków, w
 słabościach i siłach broni, wrodzo naskrypli na
 rękach i pocięch, cierpieni i nadziei. Wz-
 rósł górzystej historii której z nami roz-
 snut się po świecie, zbiera się kiedyś
 w całkowitą puszczyne dla przyszłych po-
 koleni, jak zebrałiśmy dobre i złe dzie-
 dactwo uprzednich błędów, mecenatów,
 i skutach narodziłiśmy.

Co dalałi się między w obec kraj
 poczciw królówi nasz, z sercem pełnem
 miłości dla polski, pełnem trosk i jej losy.
 Tulałi się moimi raday unosiłi głowę
 przed zasturona, karew, albo jareknoy wyją
 obywateli. Najad zewnątrz, domowe bu-
 rze, mierzapokioły się pielgrzymki, królów i
 moimych, cała ziemia polska padła pod
 jarzmo, cały naród porat wydawali razi
 kulaury. Kluski, powstanie, emigracja, a
 wadzia wyjętki byk kruk okrusów pre-
 ciagnięte wielkim wrodwojnie ~~unosiłi~~
 strachów abawerych, oto głowony zarys
 dwakroci powtorzonego obraru w polt.
 wiecniej historii naszej.

Po upadku Kosciuszki, wiele kibitek
 powsta na potaoc, wiele krwi, legiony
 nasze wyłaty w potudniowych stronach.

Jednak nie ranknety, się drugi do Sybron
i z ogromną jak świat stawa, z przesną,
nieśmiertelnej nadziei legionów, wrocita
w dom myśl dalszych wędrowek.

Na polach Baerka. Grochowa, znów
catym blaskiem wybuchta waleczność pol.
ska, a szybko chwyt, w radacym kole
narodu, smutne przesunie prawo
dyplomadenia się gdziekolwiek, — za granicę.
Czemu sejm nie miał woli? potopi się w
szerokich granicach stariej dziejiny naszej,
jak niegdys Rejtan w izbie sejmowej?

Z wiosną, wieniec który zdawał się
wodowi być cierniowym, puścić gestę
listki nawrotna; mogliśmy już nie
z rozpaczą, lecz z ufnością, wstać: omnie
sub regibus! Ci sto przednia star na,
rych kwycięto staję się przednia star
na, pielgrzymstwa; pierwory zdobywca
Diał na nieprzyjaciela, który broni w ręce
chytłego sariada. Nie długo potem drugi do
skliwony przytad stworzył wrota do
państwa drugiego zrymienia Dnohwa.
Głos powręchny narodu, po lekkim wes
schmieniu, postat wiezioniom Austrjajackim
pobtarliwie słowo, przy bardziej ponowym
żalu ni przeklat rozbrojenia się wrota.

4

Oręmus ten głos, wracając ciągle do hymnu
pociechy: „Jeszcze Polska nie zginęła” nie przy-
dad nigdy: „biada temu kto opuści wotawa
zaimię polki syje”.

Wiece na ścieżki ubite poraz mniejsze od
diaz, posunęto się wkrótce całe rzeszenie
całe powstanie Litopadowe. Aranny konice
były świetnych korzyści, tytu zachycających
nadrzei. I do dziś dnia, nie jest to wspom-
nienie, ale żywa mara, dręcąca jedną
ktoś krok w krok idzie za kardym lute-
rem, mizna gorych w jego poharmy i na-
poje, jadem zabruwa jego rozmowy, uspiome-
nie tuca strach między miłe widna kraju
i rodziny. Szukamy wśród siebie winnych, a
wewonacie każdego jest coś, co go karze jak
winowajca. Zwyckle chwata i nagana najpier-
wej dostają się wodrowi, lew gery hufieci
awycierzy lub pierzechnie, stawa albo kamba
stopniarni naradnictwa sztywa sturanie
na stregi, — i tam jej podstawa szczywista.
Naród, to ścisłejra catości niż hufieci wo-
jenny; w nim jak w pojedynczym coto-
wieku głowę i worytkie ertonki jedna.
Krew obiega. Niektórzy lekarze powracają kardij
choroby do krwi odnoszą; a starożytna
medycyna podobno medycy, wroctka wadz-
organizmu przypisywata odpowiedniemu
zboorenin w drsry. Na druku naszego

narodn musi byc jakas skaza, dla ktorej
cate jego ciato doswiadcza niemocy i uos
psien.

Kiedys byliśmy stalsi, kiedy bardziej
ponurem, jak w oworas, gdy w kilkadziesiąt
tyśięcy wojska przybiegły pod progi kaboj
ców naszych, rzuciliśmy broń, skarb, wiekssę
od broni sity, poradku, droższę od picieńedy ufkoś
i bez wtady, bez tady, zalegliśmy oborowiska
w Rodonach Austryjskich i pruskich. Cóż
nas wtedy zastaniato od gwałtu nieprzyja
ciol, cżem byliśmy jessere strasni, za co
stawa rozstoczona nad nami droga, mtearng,
wzdłuzi catego swiata? Austria i prusy
przygryzły usta drżąc od strwozi i ztosi
nie śmieją, wraże się niedoli, mhyłaję
czota przed obszarpanym mundurem wo
jownikow polskich, daja im obfita żywnoś
ptace zotę, ciho sylko i podstępnie stara
ją się skusić do powrotu w parrę carę.
Dalej km zachodowi podnosi się mnośćwo
ludoi, wyciaga do nas dtonie z mitoniz
i zapatem, zaprzęga dla nas toymfalne
wozy. Sprawa nasza wtatnie gdyśmy ją
opuscili; stala się sprawa powstędnę Europy.
Duch polski stanął w gabinetach wrażeń
monarchoi i przed trybunatem opinij
wryśkich narodoi; musi być w nim

jakas' swietosc, jakas' potega, co go wiodo
warzenia sie mocarstwem rzedrywistych obecnych
wiodo zametu interesow ziemskich potrzebnych
czym.

Powstanie listopadowe z catego groza ro-
znych zywiotow swoich, uwiniete w kletki
zemierzanego wojaka, i nakrzatki chmurnych
obtokow wiszace nad granicami ojczyznej
ziemi, zdaje sie ze bylo oddane wiatrom, kto-
re je ostatecznie rozdzielu, i w rozmaite
strony roznieci miaty.

Podobni do stada strzatami ponieznanych
kurawi, wzywy czuliny jakby inbywk
jeninnego od lotu dla wroscenia w tepano
poroz; ale nie kazdy jednako pojnowat cel
wiodowki; nie wszystkim starczyto sit
i odwagi, nie wszystkim uwesnie byla
kostatwiona wola.

Kto wie, czy Ten co narodom i ludom
potuznara kobaj, co opornych i ochoczych przy
roine scienski opatrznoscia swoja wiedzie
do zalozonego kresu, nie rzecht natenerad:
„ niewdzieczani i zakamieniali! oto chciatem
was w dziedzinie ojcow waszych zabrai pod
skrzydlo moje, ale nie mieli roine myslie
idziecie za temi przewodniczami, po swiecie
abyście uiprawny iit konie poznali co
warte

Myšli nam wszystkie abuzaty siez do
francyi, i musimy abity w niej znalese

ogniwa rozprężonych sił narzytek, koniec
pielgrzymki. Kto tak wierzył i do wiary
tej przywiązał powinności dalszego poświę-
cenia się dla Ojczyzny, na tym niewidoma
reka potoczyła znak, po którym rozporna
Jenny się dzisiaj w szerszym i przeciąglej-
szym rozproszeniu.

Długo niewiedzieliśmy wicher nas, kiedy
i jak który wędrował; długo po jednym
i garstkaniu przewaliliśmy się w catoń-
skiej imię nastate przed korbą. Ktoś
dziejom nie wiadomo od jakiej chwili na,
znajęci poratek.

Jeszcze ojczyzna ziemia nie porzeczona
ostatków zbrojnego powstania, a już sto-
lica rewolucyj lipowej witała u siebie
bezbronnym powstanców polski. Brak War-
szawy niemiłomy pod stopami drżącymi
nieprzyjaciela, i brak Paryża wzruszający
się ciągle pod tronem Filipa, były jak
dwa krawędzie rucioj dla nas kładki.
Nim orszak wychodniów samowolit się
na niej, rzekłbyś że góra przesłonięta
gniazda zwiastunka i przewodniczka
jego. Polska duszona w okowach, pier-
szy war otwierając usta, szepnęła cicho.
bądź błogostajowa Emigracyo moja;
a wrótur Europy szepnieć głos: niech
żyją polacy.

6
Za Świątek w naszym nadziei w
jedną gwiazdę, zebranych, błyskawic krowawo
jak iskry pożaru, ciągnęliśmy nakrętał
wartości Komety. Wierze prędkości i mi-
nowolna twoga przejmowały widrów.
Knięliśmy im z oczu, nieobracowany
narr bieg, niewiadomy powrót. Emigra-
cja doślad w oszekiwaniach narodu po-
stannierka, błogostawiona; w świecie poli-
tycznym błędna Komety; w umyśle sa-
mych emigrantów, idea jasna na dnie ser-
ca, ciemnem i krukiem ciatem przed oczyma
rozumu, zagadka dreczaca całego ducha.

Siedm lat udręseni moralnych nad zada-
niem, jak spełni postannictwo narodowe, do
jakiego systemu w polityce przywiązać narodu
lony, czem spoić narodzi z zachubą - to
historja Emigracji naszej. Postrynała
ona w chwili, kiedy pierwszy raz imie
Polki, nam i obcy niewystarczyło na
odpowiedź: sta sego i pocosny przyruli
do nihi; kiedy za karę grechow gisyrtly
i wstanych, stworzylisny księgi cudzo-
ziemskich nauk, aby różnie popręxy,
wac siebie samych.

I
Kilku dniem Polaków, z radu, z se-
mu, z wojaka, z obywateli obrojnyc i nie-
sykajacych się bron rozprawiały, zbie-
dzi w Paryżu; szuka nadychmiast

brodka; organ swoich wyobrażeń,
checi, staran dla sprawy ojczyznej, drzej
konieczna, potrzebę zawiarai się w pewne
ciato moralne. W tym skryptym zarodku
Emigracyi jest już cały jej duch, wszystkie
elementa rewolucyi listopadowej,
wszystkie pierwiastki domowej niezgody
zapicretowane cietkim zalem, zagubio-
ne zgodnym, wielkim okrzykiem po swie-
cie mirtosi i ciei dla Polski.

Mitoi francuzow potrzebowała już nowe-
go narwiska, narwali ją sami Sympatji,
Sympatji ~~to~~ dla nas briniaca gotno po-
nlicach, realizowała się w Komitetach.
Synt ogniskiem był Komitet centralny
w Paryżu, a jego przeserem niefortunny
opiekun rewolucyi lipcowej, Lafayette,
Imutny jak my, peten wiary w lepsze
porzwtosi ja, my, i jak my produwaja-
cy się cregos. —

Stary, niesimietelna skryty stawa, przyja-
ciet wolnowi, w milirenim podat ^{jakie} garbce
synow njarzmoniej Polski: takie byto pierw-
sze spolkanie się dwoich rewolucyi potaczo-
nych sympatji. Patrzyły sobie w oory ze-
strami i obie adawaty się mowie: crego
innego spodiewatam się po tobie. Ale
miejmy nadzieję, lada chwila, wszystko
zwrócenie się może.

7

I patrzac w ten czas z Paryża, pod
którym huknął wulkan, nad którym mecity
się obłoki, cały horyzont polityczny wyglądał
jak ognista chmura. Wstali jedni: oto zaraz
piórny uderka w królowi; padną ich
trony; senkajcie opieki przy tronach, mówili
drudzy: wstaniem wicherami anarchia
rozwieje się, a prawy porządek stędy zostanie.
W dwa kierunki rozrywały się nasze rewolucyjne
nadzieje, przyczepiliśmy do nich domowe niemasz,
i przypadły dobrze jak wiatki z jednych
kolebki wysnute.

Ale od dalekich widoków trzeba było co mo-
ment spuszczać wzrok wewnątrz wstarego
grona, gdzie leżało ogniuwo wspólnej sprawy,
i radzić o niej dla dnia obecnego, kolejno co-
faci myśli w przeszłości. Kiedyś będą dawałi
się ludzi, ile w nas było młodzieńczej żyw-
wości i siły: kardę myśli chcieliśmy wy-
konać zaraz, a gdy niemieliśmy nic więcej
prócz siebie samych, wykonywalimy je na
sobie. Może też da się to widzieć wywarnie
z czasem, że senkajac formy dla naszego
napowietrznego bytu, wielkimi skokami
ścieliśmy w głąb epoki narodowych.

Napomód jakby kół kawatka maratu
umieszczonego z rozbitcia budując nowy sta-
tek, na powadze ostatniego prezesa radu
powstania, aatorono arkę wstady czyli radej
reprezentacji emigracyjnej. Był to Kom-
itet

tyrnasowy prawiąany w Pańdierniku.
Cale nadchodzi dzień 14 Listopada, i samu
zblazienie potężnej pamiętki, rozwiato bu-
dowę przypominającą dni niemocy naszej.
W Komitecie data się słyszeć uważa, że
będąc tatarami, nie mamy żadnego charakte-
ru politycznego, i obchodów narodowych pu-
blicznie robić niemożemy. Alboż to my
tylko zbjezi, którzy unosimy swoje głowy?
odpowiedziano, i była to kwestja prowadzona
daleko.

Lafayette razodkit spór; cześć naszą, ro-
cznicę, wziął za obowiązek sympatii fran-
cuzów; Komitetowi Centralnemu poruczył
urządzić obchód stosownie do powziętej
względu zyszenia Emigrantów. Po nim stwa-
do Lycheras ten skłowy, obyczaj. Co roku
kiedy naród cichym westchnieniem, sybirscy
pokutnicy nami smutna, tra, świeca, pa-
minetna, godzina, kiedy wsrednie góre głos
wolny odgwać się może, każda garszka
rozproszonyt potahów przemawia ro-
wincie Gzayny, schodzimy się w metropolii
Antactwa, jakby przed cieniem Lafayetta
zdawai rachunek z odbytej drogi, pytać
o dalszy kiesunek. Obchodami urlopa-
dowem odznaczą się i kilka lata na-
szej pielgrzymki. Pierwszy taki obchód
rozpoznał rzeczywistie historja Emi-
gracji, wzrągstem wstąpieniem w

Koto studzeń i zagadek.

"Niech gościnna i przyjazna ziemia fran-
cji, będzie dla was drugą ojczyzną — mi-
łoił Lafayette — ale kochajcie naro-
dowość waszą, która zawsze była chluba
i abawieniem dla was."

"Te chorągwie, — rzekł przyjaciel nasz
Amerykanin, okarują standardy od
miast nowego Yorku i Bostonu przystane,
— miały powiewać wśród waznych puthów
niestety przychodzi mi stycie je na gło-
wie polski. Ale ufajcie meżem Polacy,
rozum postępuje krokiem obaymim. ludz-
nie ścierpia, długi oporu tych, których
biora na sterników swoich i ptaca im
na to."

Bogdajbysmy wtenczas w stowie naro-
dowości mogli byli widzieć czytelna sa-
bliz przykaran dla nas wszystkich, a
uczuwamy niema, wyniołek w ścieżnie
standardów rozwijanych przed nami pod
cudzym dachem, wrycy uderzyli sie, w
piersi i ranfali Tenni co medrzy nad
rozum ludzki, mocniejszy od ludzoi!

Alle podniost sie między nami głos naj-
poważniejszy i odrzekt: Idea narodowa
polzka rozwija sie, ciagle i musi dojść
swego kresu; zatrzymano jej postep w
powstaniu i prostożmy upadli; przychodzi
my dofrancji z naszą sprawą, bo tu
gotuje sie dla wszystkich ludzoi upragnio-
my

ny porządek rzeczy.

pozostawato tedy okarać, co to jest ta nasza idea narodowa rozwijająca się wotem, jita? Kto i dla czego porażliował powstanie? Jakie i w czym są prawa owego porządku, co kławiące się z nią miały spełnić nasze nadzieje? — Cała przeszłość dziejów polski, wszystkie czyny powstania, i niezmierzona nagadka spotecznej budowy świata, zostaty lekko, namietnie, śmiało przed sądem rozumu powołane.

Po prośbach mieliśmy w duszach ten instykt poświęcenia się i to usunie, wotem, jennyh między narodami wotem bratersstwa, które sprawy nasze wynoszą, nad obrot wotem interesów, i nas wodzą na ryckie wodówki. Ale światło wotem, niezdyś tajemnicę tego instyktu czynito rozumiata — przystało między nami i w świecie przystyżym ciemni, wzięliśmy na siebie rolę nauzyckich, sędziów, prawodawców, i wotem, dumnie, żarliwie, rucili się do roboty, słowem, piórem, cypem.

Oduwajacy wotem, stoty papierów i zwaliska napowietrznych instyktuży zastawijac na soba, ruszamy dalej. Pamieta gubi się w tym odrocnie, rucajac wyrok na uplywione lata, ledwo można schwyć cie mgliste zarysy obratów. wielkie one i wspaniate kiedy na nie pada odblask czystej miłoty; odrakliwe gdzie zafarbo,

wata zółci i pycha.

Praca roboty zdawata się prosta, natu-
ralna i taktu. Powiedziano sobie: nigdzie
teraz nie ma Polski na świecie tylko w
szlachetnym sercu i wykwatności wygnanców
polskich. Zbić się nas coraz więcej; cze-
stnibyśmy nie mieli tu, choć na obcej
ziemi, katolicy małej nieszczęśliwej, żeby
w tym zawiarzku prawdziwa Polska oca-
lata. Zawód naszego powstania niekon-
czony; dla sterowania dalej ożywej sprawie
umocujmy się samy, spójmy się w całość,
choć w skrajnej garstce wyobrazajacej
istotę wielkiego narodu. Lecz żadna spota-
czność bez wewnętrznej organizacji istnieć
nie może; władza jest koniecznym warun-
kiem społecznego bytu, stworzymy sobie
władzę.

„Stworze mucha, a stworzye świat” ta
mądra nauka nieprzysta nikomu na myśl.
Poczęta się więc robota budowania władzy,
a przy niej pomieszały się języki robotników
Jakby za grzech pierworodny Emigracji, za
poczęcie się jej z rozrypki, narzuceniem
w umyśle piętrem analizy, wypadło zaraz
zaprzatać się rozbiorem materiałów. Jmno
na fizjusznie w ostatnich dniach walki
okazywały się już nieprzydane, korytka rewo-
lucyjni burzowo osadzona niektóre partye
i zatrzymata się aż na drugim końcu dnia
jako powstania, gdzie w roku wrodzaw

historadowego śniadania powaga, przez cały
ciąg rewolucji popularna, ale nie wystar
na świcznik, nie kurzyta. Owoz i kamień
wezielny.

Dawniejszych tradycji sięgającym obycia-
jem, bracia Polacy wybierają, & pomiędzy siebie
marszałka: pod jego przewodnictwem ogół gło-
sami mianuje jedenastu członków Komitetu,
który staje na miejscu Symonowicza, przez
Świątecznej wiesserby antytera, narwał się
statyjm. Ogół zawierający się w szeregu
lity nie miał stanow. wedle nowszych wy-
obrażeń był istnym ludem. Lud wresz-
wtadny, czyniąc organem swojej woli ko-
mitet, pomurzył mu, niejako praktyczne
rozwiązanie wszystkich zadań obchodzących
Emigracyę.

Kilku & obecnym w Paryżu, Polaków, nie
wersło do ogółu; w miarę przybywania poje-
dyńczo sięgających się Emigrantów, po-
większała się liczba pierwszych i drugich.
Ogół, płódna matka, podobnych sobie
kót i kótek, pokryła obracać się wśród
roznych szeregów, a chociaż te nie twor-
zą osobnego grona, rozdwojenie okazuje
pewną polarność, ma na zawstę wyrażny
charakter ruchu i sporu. Na o bwoicie
kót starcie się, ciężkie, ręknie ich ob-
ser. w kurzu, przyskają na zewnątrz
Kojących narwiska obojętnych, egoistycznych

Dyplomatów, arystokracji. Zaśnij wpa-
 sywaj się w te piekna, aż nikna, ludzkie
 twarze i staje tylko dwa wielkie widma,
 dwie teorye: Rozumowy postęp ciągnie
 się wciągając jak napowietrzna cma maszon
 socyalno-politycznych; Ekлекtyzm re-
 alny, niby Dante u bramy piekieł, z poli-
 towaniem i smutnie pogląda na czesto-
 kroci piękne, ale potępione cienie. Łostaw
 my rzeczywistości późniejszemu sądowi,
 a obróćmy pamięć w nasze elizejskie pola.

Witaj napród ducha Komitetu szatego!
 Wkazyjesz się w Dale szronny i potulny;
 wśród gateri różnych komitetów cudzoziem-
 cych, przy prniu centralnym jak maty przy-
 rostek, jak gabka która bierze w siebie sok
 pożywny, i wiernie, czysto oddaje go rodakom.
 Coż to za chmurka papierków ków ciebie? —
 odeszły do ludów! Gdzie i komu poczta ma
 je oddać? dźwięk się czy proszę? Lecz widzę,
 widzę już myśl swoje. Władza i zmeconna
 historia polska, żyje chciwie ubogi po-
 karm proletarcki na bruku Paryża i
 mdleje, rozptywa się w mraz, w obłok,
 w mgłę meogarniona.

Pod tą mgłą na dole, hukny burzliwe
 morze: zżera sejmujących Polaków nie-
 zupetnie jezura zewnastr i wewnastr
 przestojących po francusku. Jest przy-
 ulicy Taranne dom wstawiony się

dliskiew wielu stowaryszeń mitujących
umiejętności i kudości. Tu odbywały się
narady jak znieść ohydne, proźdar Murzy,
now, tu rezydował Komitet dla Greków,
i pókniej zaiadł Komitet Centralny -
francusko - polski. pod skrytą Central
nego woadł emigracyjny, a za nim wotu,
nat ogół flarycki, i nietychanym ni,
gdz gwarem napetnit sciany. Gdriek
szo dlinaj twoi wielcy mówcy, pamiety
Taranie! ab póki życia, w myśli kardzo
sntaga porostanicy głównym dwouem
naszej babilouckij wiery.

Tymczasem zmieniał się scena, z innej
strony nadciąga inny ogół Emigracji.
Duch żołnierski skotatany brode, ale za,
wore sitywny i sprężyty, podniósł się w
srazaskark naszej armii rozbrojonej.
Jedem jenerał z kroskling, cheias obrócił
się ku stowarysom chwaty na wola,
losu opuszczonym w niestraceniu, uprois
i wdierność czyni go rzucyiwistym wodzem
Niewidoma szala rozwarzyła jesi ofiary.
W firchan i Elblagu stychał jęk z rozle
wem krwi pchniętych w ręce Moskwy,
a gromadki wyzwolonych bieru w swoje
klamry geometryczny porządek, i nadaje
im mechanizm Kolun. Napetnione
myślą legionów, okryte dźwiękiem całej
dauncij i świeżej stawy oręża polskiego

Kolumny ruszają w tryumfalną podróż.
 Wódki wyprzedza orszak, wpada do paryża
 jak baba potracą Komitet, ogół zwié Ho-
 noratka, ożeniona z Jakobinismem, siuska
 drogi ministeryalnej, i w końcu jej po-
 strzeżony Algier, nie cofa kroku. Kwestya
 zachowania narodowości w znakach i ko-
 lorach ojczyzny, porusza znowu cały ramię
 starszych i nowszych wyobrażeń.

Cienno na tym smutnym punkcie na-
 stępuje prewizja. Rozumowania za i przeciw
 staczają uporczywą, niekonńczoną walkę,
 a w obu szeregach argumentów nie ma
 nic, co by raziło serce i głowę kaspjowców mogło.
 Sad porzucił instyktowi, i orwał się głós
 niemal powszechny, który broni jak iato-
 bna pieśń dla koci polkich rozrypanych
 po wyspach oceanu i afrykańskich piaskach,
 jak wiessza zapowiedź, że już ufrósie w
 mocarzy ziemskich dosyć krwawo nastaw
 opłaca.

Kolumny ciągną się do francji, w miés-
 tach na szlaku wiodącym prosto do morza
 Śródziemnego zgromadzone, dostają narazie
 Łasztadów wojskowych, są pod dozorem ko-
 mendantów francuskich, dla zataświenia
 zaś swoich administracyjnych potrzeb two-
 rzą u siebie Rady. Emigracya tedy przy-
 biera donkiszotowskie postacie, Komitet u-
 situje rawiarai ścisłejra spojnie

między Paryżem i zakładami, a okoliczno-
ści zewnętrzne i różne przeciwieństwa wewnętrzne
miały, wioska, forma, kształtowa.

Wzgląd na obecność, na ciężki stan stare-
go żołnierza bez sturki, pociągnął w za-
kładach myśli do zbyt ciemnego zakresu wi-
doków materialnego bytu; wzgląd na przy-
szość przywiązany do zagadnień socjalno-
politycznych, porwał rozumy mędrców
warszawsko-paryżkich w metafizyczne
zasady rewolucyjnych. po środku mitoteli of-
cyjny porostawata jak na kryżu rozpę-
ta w imię Stawy i zbawienia dla narodu.
Komitet nie miał sposobów ani sposobów
potrzeb żołnierstwa, ani skierować umi-
wyprowadzających ministra: zachwiała się
jego podstawa.

Z tona zakładów wychyla się projekt
nowej, poważniejszej do traktowania z
radem francuskim rotady emigracyjnej,
pod dyktando Delegacji generałów, — i pre-
mija bez skutku. Z tona Taranu wyszła
la treści wszystkich dyskusji o sprawie
narzej, prowadzonych pod przewodnictwem
siwiatta wieku, i daje początek Towarzystwu
Stow Demokracji.

Pięciu meżów, i para ciwiartek druku,
oto jest postać pierwotnego zawiązku.
Siedm grzechów, śmiertelnych i osmy pie-
cąc Duchowi Świątemu mówiącemu do
nas głosem Jirypny, Arcydogmaty Akk

w powabnych hieroglifach ratun, celow i
 irodkow, krysto-filozoficzn - Demokratycznych
 apokotowic i symbol wiary, nikna z gwiaz
 liwej sceny, kryje, us jakby ziarno w zyzina
 ziemie.

Na powierzchni roznobarwne cywioty
 zwolna przyjmaja kolor coraz wydatniejszej
 opinii francuzkit, a w tem prawo kwie
 tniowe rzuca jeden cien po wszystkiej ser
 cack polskit, i cate oblice Emigracyi
 ma wyraz gtebokij i powaznej ratoty,
 skliwego zadumania. W dniach wiosen
 nyk, przypominajacych rocznie kwietnych
 zwycietw i nadziei, uczulisy najmocniej
 cios ponizenia.

W francuzi duseno, jak przed burza.
 Osiadlym na mieliznie poradzana i burza.
 Patrzmy tu wysytkim brzegom, w sredie
 mysla i zyczeniem rzuca my kobwie; a
 dobre ktos powiedzial: zyczenie jest
 w tamym sadem na cztowiek. Gdzie
 tylko utkwiła mysl Emigracyi, musia
 ta pizniej stanac jej noga.

Jakze jednak wspamiaty, jak Korzacy
 dumę umyslu jest ten obraz sprawy z
 naszej, z ojczystego gruntu w garstce
 wychodniow rozsianej na swiat szeroki.
 Niemcy zbudzone ze snu, ptona nierwyktem
 zyciem; Anglia przez cety czas walki naszej
 niema i gtecha, podnosi glos z powaznej try
 bny przedko rozchodacy dz ju wysytkim

przedziałach narodu. Co tylko narzyna się po-
stępną, cywilizacyjną, prawem królów i ludźmi
wszystko doświadcza się, na nas jak na pro-
stierany kamieniu; a my! my! Sakre ^{we!} wszystkie
ciągnięni jak pod kamień młynski; musimy
dać świadectwo prawdzie.

Owoż, przed oczyma naszymi wybuchają je-
stere największe z niedogodnych min rewol-
ucyj Lipcowej. Na porzątku słychać stępną
okrzyk: niech żyje Polacy! potem dźwięk
bębnów, huk dział, i niech żyje król! Wi-
dzieliśmy poświęcenie się garstki, ochot-
ników tysiąców; ucichło wszystko, i staliśmy
z zatonionymi na pierzich rękoma, pytając
siebie samych, co rzadzi losami świata; a
wróciwszy pod dach, znaleźliśmy medyków na-
szych dowodzących, że interes mas i wola
większości są jedyną prawdą i mocą.

Po przejściu burzy, zdawano się z Ameryką
i Ameryką Stanety bliżej przed oczyma Eni-
gracji. Tototnie, ministerjum mając wiado-
mość, że z Prus wysłano na okręcie 500 rot-
niczy i podoficerów, zamysłatu przytaczają
do nich 300 wiarusów narzyna zgrupowanych
w Bezanson, i wielki to wszystko w legion
cudzoziemski; ale oficerów wprawo tylko
na ochotnika. Dojadują się ochotnicy i
sterczą werbunek; porostaje przeciw nim
okrzyk że krew należna wielkiej sprawie
Polkiej, chcą rozlewać miodując Beduinów
broniących swęj wolności; powaga star-
szyzny obruska się na gorące, namietne

rozumowania metodyczny, klucze filozofia i Honoratka, na wsparcie subordynacji używa władzy francuskiej; a kwestyi Algieru, robi się kwestya partji wewnętrznych, dotknięcie seki obcej zajęcia rozwiast — i krew polska leje się w coraz liczniejszych karamie, satych pojedynkach. — Ach! ta krew musiata zmywać ciężkie jakies skazy na naszym charakterze narodowym.

Wśród tak wstrząsnionych kolumn armii emigracyjnej, inny powód wnosi rub nieprzyjanny dyscyplinie. Mus tworzenia władzy poczyna naprzed Kadę, a wnet i całe rzesze na drodze obywatelstwa. Potnomocniey od Kad leca dyplomatami z miasta do miasta, umawiają się głośnie, szepca na stronie, watkę, projekta, pisma, instrukcyje i ustawy, jedném słowem, sejmikują. Patrząc, aż tu z pod ciasno przez W. Xiecia przykrojonych mundurów, z pod okrągłych furczerek, wychyla się konfuszowa natura polska w rogatej konfederacie, i wstępując na prawodawczą trybunę, dziwnie mięsza swój język oborowy z terminologią parlamentarską, nowej ojczyzny. Zrazu jednak nie widai tu w robotnicz. władzy, ani zawziętego krytycyzmu przeciw tych wypadków, ani oczmucenia się politykiem doktryn politycznych. Serce proste, uciera w sobie iza, składa nieufność. przed tą myślą, że każdy wspaniał-emigrant cierpiący dla polski jest dobrym Polakiem.

a gospodarski rozrządek uważa, że kto sam
przez się nie stoi wyżej, temu wota tutejszów
nie dadzą, potrzebnej wziętości, trafnie
suka, ośó.

W tym okret Losos' zabiera się, o wysep
kę Aix, bracia wiezieni z Gdanską do Algieru,
wyciągają ręce ka wyglądanej otlugo ziemi
francuskiej, skłoniw wotają, na brau' żeby im
dłon podali. Paryż i zakłady jak za jedno
wspólne, nie targniom wzruszają, się, kłopot
czy się, radzą, co czynić. Potrzeba poważniej opie
kunciej reprezentacji zdaje się, okazywać naj
widoczniej, najgwałtowniej, pełnomocniczy pra
cują gorzej. Ale na Taran'skiej mównicy sta
je niemięsta mądrość i z potem cała utra
myje swoje: percat mundus fiat iustitia.
Stato się: wyznaczenia kommissya utrozy pro,
jekt ustawy względem sposobu wotowania, ogół
przedyskutuje każdy artykuł, przyjęła redak
cya posale pod dyskusyją, wszystkich zakonadów
a dopiero wedle powszechnie przyjętej uchwa
ły, rozpoczyna się obrady; inaczej zarada
wrechwładztwa ludzi byłaby obrariona. Po
dok doktryn rozstrumit się: cel, potrzeba
skuteczności roboty, znikły na końcu nie
zmierniej perspektywy.

Ramię wojskowe rozcięto wśród godyjki.
na 3000 głowiu zawartych w pełnomocnictwem
delegowanych od zakonadów, szanał nowy
komitet promieniący sława, walecznego
generata. Cedat logo armis. Dawno już
zachwiany, a teraz wielkim ciosem po

Hacıony Komitet uprosił pogląda jeszcze z
 nadzieją, na oderwanie się Tarana do wszech-
 władztwa; przeciw niulegalności protestuje swo-
 im bytem, i tuli się pod zastonę piewnie boci
 otrzymanych podpisów. Ale z skromnego ra-
 cina myśli wybijająca się wielkiej przygotowi
 kazarnictwa Kossyga, i wywołata na siebie gniewu
 ambassady moskiewskiej. Prawo kwietniowe
 drugodnie najwspanialszy gmach architektu-
 ry emigracyjnej, i szranki jego wyruca
 z Paryża.

Tymczasem, bandziej własna wytrwałość i
 żywa sympatya francuzów, niezmiernie zabieg
 braterskiej staranności, uchroniły od Algieru
 przybyszców z Gdaniska. Dzień 24 listopada ra-
 stłat emigracyę spokojniejszą, a przynaj-
 mniej otwożoną, już z towogami o jej stan
 acwonty.

W starożytnem Opactwie St. Germain, w
 obłokach irbis, gdzie już wreszcie kłamanie nierie-
 nnie Jan Karimien z daleka od opisywany, białat
 i dumat nad jej losem, zbiera się tłum tubaczy
 Polaków. Na ścianach, chorągwie przyjaźni
 i wolnych nardów, w środku otaczają
 z pogonią; zgromadzenie nie pomore i wzdry-
 chajnie, ale z piernia wzdęta, z rozpogodo-
 nem czołem sypie okłaski morowom. W mo-
 wach rozwija się wspaniały obrar żyjących
 naraych świerzyp zwoycierstw, ofiar; swięto-
 ści sprawy; czasem żal, obojętnie się na obe-
 cna dola, rzucano, przełotną chmurkę; czasem
 met wyobtarzen kawichny piękne widoki;

nad wszystko jednak wybija się polerna,
zuchwata prawie nadzieja, i blaskiem ośle-
piającym kryje domowa i pielgrzymia,
klatkę. Ale nakoniec podnosi się jeden
głos i zebrawszy treści pojęć wyrobionych
w związku demokracji, radaje fałsz
każdemu słowu wystronemu na cześć
Polski. Pauluk, Nalewajko, Chmielniki
Gonta, Żeleznik, stanęli około cienia Ka-
zimierza, jak sami tylko godni chwaty bo-
haterowie w dziejach naszych. Walka
mikroemnego interesu arystokracji - szałach-
k i interesem ludu, - chłopów, rąjca cały
plan listopadowego powstania. W mądrości
klawernej spółki, w tryumfie nieomyślnym
ich nauki, pokarata się jedyną nadzieją
dla Europy i Azji.

Od pierwszego natracenia, do ostatnich
rezultatów, wysunął się ripetny walek
kwartyi dreseracych doład nasre umyśle
i serca. Rok pierwszy odloczył się jak
koto kawarane dwoma końcami obiodu.
Suche i subtelne to pasmo, obwija
mnóstwo rozmaitych, powiktanych
rodzajnych myśli, na wierzchu grają,
zdarszenia, ryny, wypadki; wśród nich
psstaj się wielka liczba Bóg wie gdzie
dziejaj rozkośtanych i jak xmiennych
kwastry. Lijwa gra namiętności, silny

wybuch urui, oblewa to wszystko kole rowem, migo cacem swiastem. Cety kraj idac w glab czasu kraai ostroi swoich stree gotow, przed oczyma pamieci wydaye sie jiz tylko jak dziwny splod wesotowi i "leskno", ty, biciaa powstania w obcyu kraju, zaku po swoim. Wiencu z kwiatoiu i cierni ucioty. kawosie bediars pieteniast w wypran, niemiast kutary, bo na sobie mto dou i swieroi.

II.

Zdawato sie, zeimy przebiegli stugi dawod, i skonczyjony wrkote, do swiadczenia stali tier u progu wielkich zmian, nowych pomyslniejszych kolei. Niestety, widac dzi riaz, ile rary jenerre umiastliny obracii sie w naszem oblednem kole. Wszak o to z poczatkiem drugiego roku, prawie jednakiem trytom wracaja, te same zadania, te same proby, tylko w powazniejszej, surowszej postaci.

Naprod kwestyje zorganizowania ciata emigracyjnego, reprezentacyi w niem narodu, i wyrzucenia idei przez wtade, wysuwa sie w sporach o sejm. Stuzo wotano na rozprostok nych utonkow obu iab, sieby utoiyli na ziemi francurkiej te arke narodowa, ktorasmy u nieciu z domu niewoli. francuz ledwo smie dyke zadac dla nas u swego krola, aby jeli glos polityki nie mogt dosad zna lesi przyjecia, przynajmniej glos ludkosi byt wystuchanym, prawo kwietniowe.

Swierzym przykladem skharato perpicierin
Wios naszych namiotów na cudzym grun-
cie; mimo to wrytko, a naglem powrszech-
nem nanekaniem, zbieraja się postowie i
senatorowie, stawia między sobą swięty
skrzyń, i radzą: skosny ja, czy nie ru-
kai piercei? — Cate wrzawa pojci gra-
teraz w urruptym gronie i wielkim echem
powolana się kewnajsi. Pracy, umyrtly
i pierki, teorye walera, a soba, a lud-
kie namiotności mieszkaja, ryk bojowy,
jaskrawym ogniem swieca, po swaraj.
Od uratku stow schna, usta, cimi się
w ocrach mówion porbacowionych oddech,
cimi się i w głowach kawoiconych wirowym.
biegiem zawsze jednakich argumentow.
Wśród morderczego patowania się idan
ważnych, wieko arki podniesione już na
wpiot, a apadło a straskiem. Na drzewia
mi obrad knieccierpliwioia publicrności
emigracyjna, wydata okrył, że ta po-
warina skrzyń jest pusta. Cesarowi
porozstato przekmai, kto najstusrniej
radit; i za prawode, niepar już mieli
sny powod rozwarzyć: co sejm sutary
mógł więcej i silniej powiedzieć swia-
tu, nad manifest, który sama sprawa
polka użtama wzdrien? Jakie nowe
wyrnane wiary politycznej gadito

16
mu się uczynić za naród orzeczony
niewola? pod jaką formułą doktryn
rehabilitacji weryfikacji opinii rozplecione
w pielgrzymstwie? Długoby zalem trwata
władza z jego ramienia?

Sejm schodzi ze sceny, Komitet Emigracji,
bez współzawodnika i bez zwierzchnictwa
pozostaje sam jeden na placu. Druga to budowa
znowa raczy namiej wzniesiona, mniej
wytwornego stylu niż pierwsza, bardziej go-
spodarska, ma ciśniejszy rys, mocniej
jeś ściany, okragłe sklepienie: podstawa,
jej wola wiekszości, a moimaz iadae
gruntowniejszego fundamentu. Ten o to
patrz, wola wszechwładna wzdyma się i
kotyżce nakurtałt mora pnia butaz,
gonach podyma chwiać się i szeregac,
uciekają w nim posadzeni i koryżę na
powroczny zamet zyciwitow. Wytrwali
costali jemere, ale raczej wiedami tylko
niekli radcami wygad kow.

Emigracja postaczyta nie raz, że kiedy na-
stemia powoływaty polakow do odcierwania
się, bądź w sprawie ożryżony, bądź w in-
terese duktactwa, kłopotowek podał myśł
kłopotowek puscił w obieg adres lub pety-
cyę, znowrad zbieraty się spieranie podpisę
i abt ten był ile bydi mógł powarny
skuteczny, choi nie sporadony pnie
żaden organ wtredowy; powrta wiec

kanied bywać swój Komitet, a sama
obmyślać coar śmielsze przedsięwzię-
cia. W zarządach pod kaskatem organi-
zacji militarnej, zrewolucyjnie i następnych
ojców państwa, i obradom nadawał
swoją formę. Młode sumy goraco za-
jęty się pisaniem kardynalnych praw
dla całego ciała emigracyjnego, a
tu i ówde zjawiał się apostoł Demo-
krata, i pokazywał głosowe, zebrane w
stereg zbawcze zasady. O sierocym i
myśli legionów, pod macosz, opieką obe-
cnego porządku rzeczy, wzdymał się serce
jakieś zmieszanie i uczucie wspaniałości
nadziei. Kard. gwałtownie wolał: trze-
ba działać, a zapat i odwaga czechały
tylko ich kłopotował naszczęśliwy lada
posobroń działania.

Z kolei tedy nasuwa się douga kwestya
gdzie się rzucić, gdzie krwi oddać, żeby
sprawie ożrystłej usturzyć. Obojętny i
głuchy ślepi polityki przed wrymą pul
grymstwa. W ślim niesnawnie z gorącej
ziemi podnoszą się na ochotę lekkie wybie-
wy i w dali malują się wielki wspaniały
obraz prawdziwego raju. To pospolitie ra-
skonie ludów Europy! ich niewierstwo
i braterskie pojednanie, otogi ślan
wewnątrz. Germania i Italia podają
się sławanskiej polska już na

17

szelniczkę, wyrwoliciełkę rodu Stawian.
W imię cregoi dzieją się te wstrętki cuda?
Rzecz już skończona. Korbiów rewolucyj. listu
padowej, wedle zasad nowego porządku
świata, okarał w cześć choroba i w cześć
lekarstwo. Idźmy pod chorągiew rozwinięta
ludów, niemy w Karpaty główną kwatery,
naszych następów: mafey rbiega się do nas,
wolność i wolność traniejemy mafsom.

Studzenie! mówią doświadczeni; ale nie
stulka garbka najgorętszych, i rzuca się
na tym, kto chciał być wodzem. Imię jego
nie wypłynęło sakre w ciągu walki powsta
nia: krytey rewolucyj. nasrej, uwarali
je za iskry przytłumioną, poza zawisł; miał
wice pokarać tenar ile zajaśnieć mogło. Głg,
boko w duszy ludzkiej sumienie, bardziej
niewolny do niego przystep, gdy ta dusza żywa
dreczy się w głębi lochu; niech wice Bóg
sądzi śmiałości rozumie i czystości pobudek
woda, ale wam, coście w prostocie ducha
wiarę swoją szlachetną, papierelowali
poświęceniem się bohaterstwu, wam kreś
ad nas, bez sadu.

W swobodnej Francji krajowice nie ru
sry nigdzie bez paszportu, jakże Sutaerowi
rozminai się z iandarmem? Od Kenu do
Wisty daleka droga, a na całej tej prze
stroseni polują bardziej niż zbrojowu szęga
polakow. Jednak z różnych miejsc, różne
ni szlachami ciągnę, ochodnicy, z próbna,

Kreszenie, z petna, pierwie, wytrwałości
i odwagi. Dojda, nierawodnie; wiec drugi
kufiec w wyrachowanym czasie, posuwa się
na drugi planowisko.

Główny oddział wychodzi z Meranson,
mniejsze garnitki z innych w tej stronie
zabładois. Jednego ranku kilkuset braci wy-
cety planete w gromadzie, enikty wszystkie
stopnie — Kardyn jest równy zotnie; atato
się wreszcie mienie do braterskiej kaffy —
wszystko jest wspólnie. A lewar uposi po-
wszechna mianuje nareliuka i innych
dawodcow; gromada tamie się na dwa ba-
keliony, w kardyn z nich odnawiają się
zawiranki ceterach kompanii; i oto masz
legion maszerujący ku granicom Szwajcaryi.
Wy co rozprawiać o regulaminach i
prepisach karuosi na przyrost i
nas, chcecie czasem wspomnieć sobie
o tym legionie!

Na jahię próby Opatruości przerażają
te dwa wielkie przykłady cnót w charak-
terze naszym? Nadzieję położone w ten
co miało świat odnowić i uszczęśliwić,
poharęły się studzeniem. Trocha katapu
kilkanasie stratos w frankforcie
rozehwiato cety olbrzymi obar rzechyjo,
diewanego nad Renem.

Smutna byta wiosna dla naszego pól
grymstwa. W Szwajcaryi los kilkuset
braci obudzał powszechną troskliwość,

i polski powręty nadbiegaj bolesne wieści.
 we francyi potowienie sławato się coraz do
 skliwore. Sam porok utrzymywania Emi-
 gracji na etapie wojtkowej obrasat już
 słotunki gabriełson: przeruciono kiedy nas
 a pod wtadry ministra wojny pod bezpośred-
 zarad policyi, chleb gościnności wiele na
 iustejmą wagę. niecierzenie kajatryto we
 wnetrane miernarki, precyone partye spinije
 otowierzyły jedna drugiej, ale od swarón i roz-
 terki umyrtów podnoszą wrook w gore
 patamy jaki nienarumony wozet porostat
 nad nam. W tej wyiszej sferze gdzie nie
 saka miłosi, ginety odciami i partye
 polityczne, a wryotkie serca spotykaly
 się zofiaq dla cierpiacych braci. Na
 tablicach składek wygrytamy kiedyś spokój.
 niejmu urwotem ślady jednoki, która teraz
 czerstokroci adaje się kupertnie serwana.
 meik preto dzisiaj niezaprywuje nas
 rozbior ciępkich wspomien. —

Projekt zaciagu do Flurby Portugalskiej
 jak pierwiej do Algieru, roztrasmiony zimniej
 popierany, mniej natarczywie, niedostatki
 piotunu do Kielika naszym gorypy. Ra-
 dita go myil sturmie straskana s los
 militarnej cześci kutaclwa; more ebył
 daleko rozwineta chei osobitej zastuzi;
 ale podajrziłwości urojonych widokow po-
 litycznych, porywero upatrywata w nim
 zamak na cator Emigracji, i wywołata
 fanatyzm. Okto tegoz czasu podobna

brokliwość kaprowadziła jednego k następujących wo-
jowników do Barry Egiptu. Głównie nie godziło
się obacać nam oca, żeby chci bezposred-
nie waleryi porucis narzemu ciemniczy, kie-
dy tak ciekro było traci się wygnancami z
catego swiata? Prusy i Austria zbieraty
już na okrety rewolki listopadowego państwa
nia, zamierzajac wyprucie je do Ameryki,
w catego Europie, mitalosi narodow nie miata
ist kaberpiercy nam spokojnego przytulku.
wszystkie rady okryknyety nas za barygii-
u z reinnosta.

Pod wplywem tego wzarcia, zblizalim
się do dnia, w którym zwykle znowim
w jedno miejsce bremie w ciagu roku na
gromadonych myśli i wreci. Serca byly
strasznie rozdarte i rajatszone, a glosy w
najmocniejszej goracze. Nad pad otem u
cisku i metnie wzarcych namietnosci
sprawa polski wystepowata coraz swietniej
i wyzej, jak stonie; a porwanym w obled
utrudnej teorji rdawato się, że ten blask
winna postepowi ich rozumu.

Przenikliwa znajomosci rury, Delikatnie
dutej i wzniosłej dury, podaty Lafayette'a
myśl zaklecia spodruwanij barygii urw-
kiem cxiu naleriniej jego osobie i domowi.
Pod swój dach zapraszajac rozproszenciu
chcial niby w rodzinne gromie obchodiu
z nimi skliwz i powierny pamiatke.
Nie nie pomogto. Jozef ostwarde dawni
dla storkanych synow polski.

werte z szermem nieobydrayne reforma
sostwa swiata, i goscing ktora byla ostat.
niem przyfulenem Emigracji do jersi wil
kigo jej przyjanila, optaite zniewage.

Jakby sym na koncu drugiego wiekwa
rodnych dziejow narzyk, brmi podobny
wyklad tej samej nauki, a scorchyane
adeptanie ojerzyskiej puerwotosci, okazuje
jini skutki w obelzakh wyrazzonych
kanownej siwirnie kasteronego Polaka.

Wszystko tedy co w roku pierwowym bylo
lekko nakrecone pizer nowe pojecia, rok
drugi pokryt farbą wypadkow i ryzno.
Dwa lata schoda sie w jedro kotw, na
wierschu krwi i zaloba, a cety kraj, ze
swemi znanionami merkiej, ity, gora,
cyk, namietnych wzourzek, zapada
w mrok swiecej ponuro, jak stonice
przed duza burza.

III

Mgla ciemna i chlodna, jest to naj.
ogolniejszy charakter owczesnego stanu
pielgrzymstwa. Poblady smalownicze obary
zgrupowania naszych: opustoczały Taran
zajety piekliwe rozpowrocy emaneynujacych
ze kobiet filozofek, i prelekeye profes.
forois gratis nudzacych publicznou. Ed
zakladaik wdzisanyk na coraj minjssie
czastki anika wossetka organiacya spo.
tearna: bracia sutaire jakby omackien
siukajac jedni drugich, porczytaja sobie

tworzyć komisję korespondencyjną; komi-
setu zdala prawie nikt nie widzi, a głoś jego
kona w tumanie. Tymczasem zawrat wiatu
i na okoto uharupa, się bandory austryackie
i pruskie.

Trzy okręty wiorace z Genuńska niespetna
Coo naruyk, bura wypedrita w lewo i pra-
wo do portu Flawru, prostomouty i Flawrich.
Jedna fregata z Tryestu wriosta mimowolnie
ropod marylski dwoudierka diewicim; w
drano ma wyrokoni Malty dwie inne, daj
bujau sekrętiwie do Ameryki z tadun-
kiem 234 Polakow. Na brzegach francyi
i Anglii ludności obfleguży przybyzow
prawie gwałtem na ląd wysadza, w obu
kroyach znajdują się szlachetni i godni
przyjauite narrij sprawy; ale rząd an-
gielski dżuz niedaje się proruszyć, a fram.
arkie kawne, wskaruj Algier. Między
dawniejszym pielgrzymstwem rzech powstanie
Kazdy w swej Kiersemi szuka grota,
drafia gdań moze o wypanie, i opieke
dla biedniejszych brai. W tem nowy wypa-
dek przyznania Kłoyota. Ramach Sabaudy
ki rozwiwajai do reszty plany wielkij
powstan mlodej Europy, rauca w sudne
potoroni hufice nazy w Swajcaryi;
skutki rzjardu w Munchengrätz obja-
wajai się przez noty grozace Kantonom,
klor dajj jensere przysetek okrysa
nym burzycielom spokojności europejskiej.

Jak zwykle bywa kiedy wielka niessreca
 dociera do cześci lub całej Emigracji, znowa
 schodzą z widoku jej wewnętrzne poro-
 zienia, a występuje na jaw weret narodo-
 wego wyjątku. Lecz weret ten dopiero
 imi dalej tem wywarniej daje się spozna-
 wać, z bliska wielu go nie widni.

Przez kilka miesięcy męczy były w rewie
 krewni, nakoniec porzety i z rostrajgali.
 Przywiezieni do Portsmouth i Flawon zostali
 na miejscu, z Maryli i Harwich umieli
 popłynąć do Algieru; Szwajcarskim powo-
 lowem przenieść do Anglii lub Belgii; dokąd
 ministerjum francuskie, surowo używa-
 jące prawa kwietrowego, wypchnęło
 już cześci ze swego kraju; fregaty angielskie
 wyładowały w Nowym Yorku.

Na wiome, jak gdyby rozzerły się
 obłoki; Emigracja staje przed oczyma, dzie-
 wnie przemieniona ze wznatru i wawnatru,
 Afryka, Ameryka, Anglia, Belgia, Francya
 są głównymi przystaniami siedmiu tysięcy
 sutary. Łatało się ich kilkudziesiąt
 w Niemczech nadrenskich i kantonach Helweckich
 podróżują imi po Syrii i Egipcie, Turcy, niekto-
 ry w portugalskich szeregach. Gdzie spojrzeć
 inny był, inne przeznaczenie, pewno nie da-
 remnej próby; tylko wrocy i na wryskach
 jednaki charakter pielgrzymstwa, jednaka go-
 łowości i pochopności do wędrowki, do

Szukania cregos. Biedna garstka tak kochają
czego gorysta, słabą narodu, jakże cię w roze
gnat po świecie. Gdyby wleciars mógł kto
całą kulę ziemską objąć wrokiem, ujrzałby
na obu jej połowach długie ścieżki wydepta-
ne stopami polską. Wiele to miesięcy przeszły
drogi z nad Wisły lub Niemna do Wralu i
Kankaru; nie krótka podróż przez ocean do
nowego świata, między Kanadą i południ-
wym końcem Ameryki wielka przeszkoda!
A wrakże ktoś powie że niebytu matki
Polki, której jeden syn siedł w kajdanach
przez Tobolsk, drugi tejże chwile rażował
do wigwamu Indianina.

francya na mniejszą stopę przedstawiała
podobny obraz naszego rozproszenia. Ale
duch nierwywieriony nie dał się rozzerwać, i
na kilkadziesiąt utamków rozbito brodek
emigracyi przybiera tylko inną postać
a wyrzutek jej własne i wpojęte pojęcia
widnieć kupać w kądziej czasie jak ten
że sam obraz w kawałku rozstruszonego
zwiędziała. Inny jeszcze przymiot, w całym
ciele rozlany, nastreca inne porównanie.
Wielki trochę żywego srebra i chwiej je w,
ażnaje, wnet rozporzynie się na morostwo
suchomych kulek, lecz byle traf je re-
sknat, taje się z sobą. —

Pod względem pojęci nowych, rozma-
doci niemierna miata jedna najpo-

21

wreszciejną cechę: Kłóś mýśli ed oresa
do pióra. Pod względem nity organicznej urz-
niczej spóbrności emigracyjnej, jony wyma-
nie form siewerij jonyjedych, okarata się,
główna cecha Szwecyjskiej natury: nie-
zbędna potrzeba zajmowania się rzeczami pu-
bliernymi i braterstwo w pozycii. Mimo
czuwanie zupełne organizacji militarnej,
garstki zachowaty narwiszku zakładow, po-
krabatycy się w ogóty i karar pacyety
obradowaci jonyer pisma znosci się jedna i
druga, i myślcie i konstytucyjnie dla wrytkij.
Wśród ogótoz omorzuty się i wyścaryty
od nich sekeye Tow. Decemotrydrugiego, a
Kommissyja korespondencyjna w Paryżu,
sturyta na punkt środkowy wszelkich po-
rozumień się w sprawie publicznej. Jej
praca, utworony zostal pierwszy projekt
Ustawy powołanej dla kucigacji, kłóczy
los taki sam jak późniejszy tego ro-
dzaju pladon prawodawczych.

Prawa pisane stana się kiedyś ciska-
wym zabytkiem kulturalnym; ale daleko cie-
kawsze były niepisane. Rozkazem rządu
wym zmuszony, albo z własnej chęci
szedł bral pielgrzym pisa francyjskiego
z końca w koniec, i mógł metroskary
się co będzie jadł, gdzie spocinie. Bez
ustawy wolowanej wiekrosznie, bez

obolubkow, Big wie jakim polobem we wszy-
kut raktadach szawst si jednaki swiecie
rarkowywany awyera: bratu wędrowcow
nie pytajae go o wyrananie politycznej
wiary, dai swudniowa gozcinę i zapas
na drage do najblizszego raktadu.

Komitet w paryżu upadajacy restro-
ny legalnej, widzial takie si wtenas byt
ku jego wladra byla niekwestyonowana,
i skuteczna, kiedy stawat si organem
braterskiej miłości. zstoyt wiec swoj
urząd swerwego rakteru, a dla admini-
stracyjnej postuzi sutactwu obdzialaja-
cemu si groszem wdowim, zoltawit po
sobie Kommissyę fundusow, ktora trwa
do dis dnia, wsród coras nowych gra-
zow inflykucyi kwierreknierych.

Alc jeśli miłosci byla czynna między
nami, nienawisci pracowata daleko gorli-
wiej. Z peryodycznych ciwiartek mamy
mrosta gruba kniez, gdzie zebrał si od-
rarliwy stek wngyckiejsz co duma, proci-
noici, zadra wypisiczenia si, narobity pod
kactem staworych dla Polski i swiata
kassad.

Stedne przywiazanie nanych kipto-
ryprnych greckow, swierych niesericii
i przyrnych nadrieci, do wyobrazen pod
ciagniedych pod narwiska Aristokmaj
i Demokracji, do wolniejsze jessore

urobienie pierwszej idci w jednym ordo-
wisku, drugiej w masie głównej emigran-
tów; wprowadzono umyślnie na drogę lo-
gicznych wniosków, którym szlachetność
nie może opozycji się nierdota. fałszywa na-
uka i zapat adeptów postużyły mi
słuchom za narzędzia ich inkremnych
widoków. Dwa akta stwierdzone z para-
frazami podpisów, zamykają, smutnie pa-
mięć tego roku napiętnowanego fry-
dą i moralnym rozetwaniem
Emigracji.

Pierwszy krytycy jej wtedy gdyby był
istotnie potrzebnym; drugi jest potrzebny
na świadectwo co dzień wyrazniejsze: że
zbiorem choćby dwakroć większej liczby
podpisów nie ani zwalić, ani postawić
nie można, a nieporawiedliwie wyprado-
na cności i zastudze, porzyna powstrze-
nia, szkoda. Niegdys opinia współczesników
była między nami poważnym i dostate-
cznym kryterium, potem płacono i na-
miętnie rzucając klątwy obrócić je
w niwec: chodźmy teraz przed obycz-
jadem wytaśrać nasze nieklubne
procedera. —

TV.

IV.

Po przejściu roku, który przypomniał mi
 jak wietrzny dzień szarej chmury,
 następuje głucho, grobowo jawać ciska
 Odłaz dzieje ruchu emigracyjnego wy-
 suwają, są już nie w postaci gęstej zy-
 wych, wyrasistych cieniów; ale jak arkusze
 gęsto nadrukowane i tylko gdzie niezadł
 obratone winieta. Perzodycznie przychodzi
 pod oko arabeski urozystych parciałek
 namyśl, ozdoby świetłomi gościami narodo-
 wój sfrawy; dalej przeglądamy rysunki
 nitę cypriów, zawsze spotykam te same
 sławie, tych samych aktorów w różnym
 stroju, i byles' ujrzał choć plecy znajome
 go meża, wiek co znaemy całą karykaturną
 nakoniu worytkie pronysty wyrażają
 są jedostajnie p. machowicie kasterowice
 odmiennym składem pionków i figur.
 Nudne to i ckiwe. Ubrój się więc w
 odwagę i cierpliwość, ryłaj druki, auto-
 grafie, piśmie, co znajdziem w tym
 duszącym piasku liter? Niepolurone
 stenci format algebry polskijnej
 worytkie prowadzą do xera; ostatni
 wniosek wydaje tylko jenerowe zato-
 zenie, i czone pewniki kwara paimen
 na obwodzie prożnego kota. Pater
 pilniej, przyston ocy od varacego

23.

świata osobistych interesów, — na dnie
bry suchy i wyglądony, ale okropny
skieleł idei wcielęj pod rozbiór.

Idea polski odeswana od polskiego serca
odmuchięta z ptonieniem miłości, skonęta
w reku materializmu, który dumnie
mianował się postępem wszechwładnego roz-
umu. Medkowie nasi, podobni do Nerona
ptalającego icatę swej matki, o stworzyl
stupa, wsrętki wnętrzości i nerwy
narwali uironym języczkiem, wstrząsnęli
głowa i reki, wiemy już co jest pierwiast-
kiem żywotnym narodu: wola wielkrości
zastosowana do interesu mas. Mówili
niegdys francuzi: cztowiek je aby żył,
teraz przewróbili zdanie; i nasi cudzo-
wiency idac ślepo za nimi, zagadke
poprzedzenia narodów rozwiarali. Któżko
żyje aby żył. Takie pojzici celu spoleczno-
i odpowiednie stumaczenie sprecyzn potu,
szrajacych machnia ludzkiego swiata,
odpiętrowato się na całej doktrynie
naszej skoty demokracji. Zaroku
miały li lekarze odnowac rezultata
swojej teoryi do przyspyn acerpienia i
spocobio radunku polskiego narodu, na
główna receptę napisali usamowolnienie
włoscian, nadanie im włatności gruntowej.
Świeta ziemia nasza, tak głęboko prze-
siękta krwia bohaterów, tak dięwicera
i piękna wodziekami natury niesplugawio-
nej

z Takomstwo cztowiecze, ciebie narwano
warrtatem dla brucha. 'Daemy ludu polsko
by co tak kornie chylisz cota przed Wszech
mocnym, co tak sercem rozumiesz wyraz
Ojczyzna, sobie powiedziando: wszechwlad
two jest w swojem roku, oswobodi ojczyz
zna, dostaniesz za to po kawatku ziemi!

Ale od zatorzenia do ostatniego wy
padku rozumowan droga daleka, a fatal
nim przyprowadzi w ostateczna ciemnosc
rozbiega sie na mnozstwo powatnych
saciek. Tymczasem klóby zaproszyl,
ze wolnosc, rownosc, braterstwo, nie sa naj
piekniejszym prawem, ze sprawiedliwosc i
mitosc bliźniego nakazuja lud nasz przy
wiesic pod te prawa? Szlachetne dusze
gorace serca otworzyli serciami ukarujacym
klur do spetnienia tego dziala. Kto mocniej
im uwierzył, albo tawiej przelamal
wstret naturalny, wstret do sali anato
micznej, zapisal sie w knieze, i nieraduzo
dumnie przgladajac na stojacych kolo okien
mowil im: kngangrenowana i xurigta gromado
datno gwarysk; my zbawim polske i swiat
z polske.

Poki wszakże był cel bliższy i wodo
czniejszy dzialania, potwiceceni i nieposuzo
cem ucztownicy ruchu demokratyzm - em
gracyjnego sili rarem. Okrysk tryum
fatury: "wabilirny system arystokracji
ucobiony w jej naszelniku" stat sie

najpierwszym katem rozrypi. Krytereli
 dowódcy żeby nieopuścili odwiezionego roz-
 cięstwa; abierata Komuniſſya w Agen
 nowe szeregi głow. lecz nie nie pomogło
 Hufcei Towarzystwa Demokr. stanął na stro-
 nie i poszedł zypai koto kibić granice, kłoty
 od piornioſu prawa biwielniowego zabierpie
 esyt oſwiadczeniem jak konduktor w admox
 ſfere teoryi wyściagnieſem. Pojedynero
 i garstkami w roznyu kierunku rozebr.
 Dity ſi zdania; cate ogoty ſtemwały gło-
 ſno ſe głowna, przyrzyna niernod emigra-
 cyjnyk jed warka wſzereta poderas po-
 wſtania, między tymi, co ſtali na ciele
 radu, i tymi co tam ſtanać chcieli, a jeſli
 dudy ſtawnie uſuwaja, pierwsyt, ſkacie
 maſa wytaarne prawo zradie nami?
 Nauki p nich rozniewane odpowiadaję
 ab opiekunerym widoſom; my przede wosyſt.
 Ken polacy, przedwſyſtkiem berwaruſko-
 wego rzednocsemia Emigracyi pragnemy.
 Po dſugich zabiegach, ogot zwiaſtku w
 Agen wynoſacy, przesito 2200 głow, wie,
 krocie wotow poſtawit nowy Komitet
 na mocy uſtawy polskiej. Pokarato ſy
 jednak, ſe maſoſe wielkroſie Dobrate ſe
 kie oſoby, i ſtawne uſuwie roſtreta
 ni dorwalato innym zawiſci raſem.
 Uſtawa organiczna dla Emigracyi, poſtala
 ad ante; wſtarda ſkonata pora wyſtciem
 na ſwiat. —

W ciągu tych wyjężeń, probowano
jeisze raz stworzyć sejm, biorąc za pro-
wid potrzebę ~~de~~ deklaracji poruciu
pożytku moskiewsko - polskiej. Te same
były przeszkody w naturze rzeczy, ten sam
skutek ustrawian.

Projekta zaknięcia standardu polskiego
w szeregach Królowej hiszpańskiej, nie zna-
lasy dość mocnej podstawy, udana tu
tam garstka walecznych cioury się w szta-
ce wojennej, i nikt im tego nie mógł mieć
za złe. Ale legion algierski z woli rządu poru-
szony do Hiszpanii, marniał i udoorniał.
bracia z Ameryki donosili tekstus opisując
swoje potowienie, że w owym zachwalonym
Nowym Świecie, pieniąd jest przywiązany, przez
Ścieciem, Kochankiem, honorem, wiara, Bogiem.

Patrac na wszystkie cosmy samy robili,
i co z nami diato się w różnyh probach
pielgrzymiego doświadczenia, aigiko byty
na sercu, gubit się umyrt rąpykując
sam siebie: gdzie jest droga do naszego
celu? co nas zgromadzi zdoła?

Oh! gdybyśmy umieli rozumieć wośka-
rowki Opakności, iker rasy postregłubys-
my jej pabe.

Jestli loquimny wywód od przyjętych za-
sad do ostatnich następstw nie zawsze
daje się schwycić od wazu żywyj przy-
kład czterokroć lepiej oświeca. Mate

ryalicii; kormopolcii p koniecrnoŝi wa-
srzj crysto-filozoficznj nauki, crenur
wawre serca nierupetnie jeŝeiu podbite p
ciidroxwianŝki rozum, zadwiaty zgroza, na
postepnek bereretnego Kenezata?

Przykre, gtuŝke zadumawie lntactwa pmer-
wat gtos - jak? gtos cara! Jego jedna mowa
zblurzyta mowicj umyŝty rozporowicicw, nire
li wŝryŝtkie perory pownicdy nini samymi
zalecajace zgotd. Ta kraba moze nas pmedej
cry pwanicj powotac do boju, i ŝlameiny
zgodnie, ale podobro biada nam, jeŝli ŝlame
my jak umarli na ŝad ostatecrny zgnuchani
niuroxwiaranenni p zal i sknuchz. Gdyby
bylŝo polŝce kraba bylŝo walecrnoŝci i nierna-
wiŝci pcciuŝ Moskare, mozeby Bg nie
rozestac jej dynw po ŝwicic ŝrabac cre-
gos wiciej.

V.

Przelotny ogien gnicion na Mikolajz za-
ktonat pisma publiczne angielski i franur-
ki, z wickra pociecha ŝtyrelimny ŝilne
oderwame dŝ sprawy narzej ar w ŝcianach
Luxemburŝkiego pataiu, leor w tem wŝryŝtkim
me bylŝo ani jednej iskry gotowej zapalic
wojne, a try dwory ŝpryoneszone odpowicdzicj
zajicim Krakowa. Wrociwory do swoich
kroŝkow i boleŝci, dumalimny dalej jak
pogodni te dwie jowody, ze nerra sprawa
jeŝt sprawa, catego ŝwiata, i re lrebu

zachowai tylko na siebie samych. W
tem przerywa cię, xawiarana w Paryżu
Konfederacya i już tylko co nie porzuciła
stała. Przez rawite kwestyje reform
mokraty dnych, akt Konfederacyi
zrecznym podjardem ^{re} p^{re}sunął się aż do p^{re}
Klu: biore, w tade: Ale nim rodacy na
wzruszali się ramionami i zaczęli protesto
wać, już ambasador moskiewski zarządza
a ministerjum francuskie potroiło veto
Konfederacya wyparta z Paryża, xawery
cona ciopem z potężnej ręki, jreniosta
swoj obóz do Londynu, i w krótko za
przeztans o niej mówić.

Kuch emigracyjny ograniczył się
prawie do obrętu Tow. Dem. — Stowarzy
stzeni przysnili się, że sami tylko rozu
mieją postanowienie Emigracyi i prawnie
dla polski: wyrabiają, z siebie najdosko
nalny, model przystępu urządzenia narodu
Twardosi sektarska, wyparta rozumowa
niem o źródle i warunkach wtady, wbro
nita nawet mitowi bawerskiej wchadzie
z dalkiem do Kommissji fundusów.

Tymczasem otwiera się nowa scena. Em
gracya w Anglii idzie śladem starszej swojej
siostry, rozpoczyna skuteczną robotę polity
cznych. Ogól. paryżski dawno amktę
odrada się w Londynie, Słolica Dem
Kralyżna polkierska ona bujne

sekcye w Portsmouth. Ostre niebo Albionu,
 dym węgla kamiennego, pańskie kaprysy
 i liberalność starego John Bulla, burliwe
 i rarem porządne ubiorowiska ponurych
 jego wyrobników, wszystkie to dźwięki wywarło
 wpływu na organizacyę i charakter młodych
 społeczeństwo Autactwa polskiego. Koincya
 jakha zachodzi między Karykatyrą francuz-
 ką a angielską, między strumem wina fran-
 cuzkiego a portem, odbita się dokładnie
 na dwóch rejsiach narkej Emigracyi roz-
 dzielonych morzem. W zimnie i bezkrym-
 nosci, na stonie Koczar portsmouthskich
 chadowana Demochracya wydatą strerę die-
 wny. Sdu czterdziestu prostodusznych wiaru-
 sów, pod dowództwem kilku arey-
 biorac na bagnety zadani filozoficzne,
 poszto tak daleko, że postęp rozumowy
 w portiers zdawat się cofać.

Owoi z sekcyi półmierskiej robią się
 dwie gromady. Gwardziarz i Fluman! zadają
 Centralizacyi fatalne zasady, skłonności
 plackhekie, kętkę rządzenia, samolubstwo
 i widoki przywilejów; siebie gloszą, cysta
 reprezentacya ludu polskiego, istnym war-
 rem przyszysty społeczeństwo, bez żadnym
 wieków rodziny, ba żadnego rodzianu wta-
 sności.

Tym sposobem z Ręką Taromskiej
 rozciągniętej na kaktady, wydzieliło się
 Towarzystwo Demochracyjne, z Towarzystwa

wystacrał się Portsmouth. Można było oglą-
dać tenar treści nauki krysto-filozoficznay
w krystym pierwiastku ludu. Centralizacya
kryknęta na schyzmę, rzuńta klasow.
Kłóć tam to wszystko rozbiore i oradzi.

We francuji wiektra cześć Emigracyi
anudila sobie czerę i nieuryteczna po-
litykę, powsta w warstatach, w sklepach
kupieckich, w przedsięwzięciach przemysło-
wych, szukać zatrudnienia i zarobku.
Piękna to rzecz praca i przemysł. Pięknie
było widzieć zasturonych i starych wojow-
ków skromnie siedzących przy ciężkiej robo-
cie, dla przetrzywienia się u siebie, aby
jerrere kiedyś ożerynie Flurji. Ale
pomatu jakiś raklety duch w Tokciu,
funicie i usargowanym grotem, powsta
obejmowai umysły nachylone do rachun-
by zysku. Nicznacnie nikta uprej,
mówi polska, kiedy częstawali się spo-
sobem francuzkim, rozmawiali o przedsię-
wzięciach i dorobkach sposobu francuzki-
ar' nagle zdziwilo i zlekto niektórym
że tak podobni są do żydów. Coi to jest
co praca i przemysł na słabeknym stopniu
utrzymać może? co w polskuj dury
obudza ten wstred do życia ocenionego
cathkiem na gotowke? Co nam krynie
żeby nasz charakter narodowy na sta-
xit się i nie zniknat? — Treba

27

cije, trzeba dziatai politycznie, byta osta-
tnia rada, i' znova wracano na dawne
droge. O racni synowie s'lachednego na-
rodu, w sercach waszych jst iskra swietego
ognia, ale jesure konieci pokucie i' doswiad-
zeniom na blizka.

Jakby trzeba byto na dalme lata kurby
naszego pielgrzynstwa dopetnic i' w
zapas spatrzyi, Krakow dostaweryt nam
500 braci - Francya, Algier, Anglia i'
Ameryka, dostaly ich po garstce. Idziemy
wiecej dalej co roku kupiac swiere groby.

VI.

Gošinnosi francuji meche nam zapo-
wiada i' tak d'ugiego tuctactwa. Wymozemy,
ignickidim us, jakkolwiek pod opieka, kurie
Kniowego prawa, albo Bóg wie co dzi i'
nami stanic. ale to pewna, ze zaritek
emigranci' zmniejszajac dzi co roku
o czeš d'iesiaty, za lat kilka nie wiece
jst bedu zainlat. Tymczasem nadiagaja
bidniejsi wspót tuctane. okruchy legionu
algierskiego z Hiszpanii. Napowiodly się
oram wyprawy pod choragiew ludow, nie
wyszczerniejsza sturba na zotodie rzadow.
lecz nie o tem teraz mowa, nikt jst nie
myšli czyni wyzrutow. Jak niegdys los
szwajcarski, tak dzi hiszpanicki
braci, serdecnie zajomyj wystkiu.
Uspokoyt się nakoniec brocki, irba
zawolowata dadatek; zostali z nami

czekać co będzie.

My nie worycy czekać z zatwierdzeniem
reforma: rozwin dalej karty nowych dru-
ków i patrz co się dzieje. Obudził się
ruch politycznego działania; straszy
do twierdzy arcy-demokratów, żeby wy-
nieśli w pole, zamknięty u magów
standard z napisem: wszystko $\neq$
wszystkim; dla wszystkim.

Paryż wiecznie ma przywieść pro-
kować postępów. Sekcje panteon. Grunille
pięrosre oburzają się na patryciat demokra-
tyczny, plebejoni chcą otworzyć podwoje
światylni. Trybun Grach zwieraawry w
jeden sillogizm cały zapas nakutych dog-
matów i wyrażeń, uderza nim strasliwie
w miedziowos brans. Potrzebujecie kuchwaki
nie tak łatwo zwycięstwo! O! na barcie
centralnej rozwija się wspaniałe manife-
stacje drincione przykarań wrochotadwa
stowarysownych, jak druga ewangelia dla
odnowienia świata.

Wale już rzeczy śmieciło się w pojęciach
i naukach samych francuzów; akt pier-
wiarkowy Towarzystwa staje się manifes-
tem, nie ukarał się przynajmniej motysem
z gęsienicy: co do natury ten sam, ale ocie-
kałny, ciemniejszy. Kasady pokryte nie
uprawiedliwionemni miernem zaparciami
się materializmu i dążeńi formopolity-
cznych; historia Polski od Krakusa do
czasu nowych Grachów potaćona ja;

kimś tylko pierwiastkiem demokracji stawań-
skiej; na końcu sławebnie oświadczenie wstrze-
tu od rzeki przy reformie na kum gjerystej
i groźne quand - même.

Cokolwiek bądź, kufce buraczek wewnętrzny
mur towarzystwa, musiły uchylić czoła
przed mocą zasad i potęgą prawowiernej
większości. Buntownicy jedni emigrowali do
Browolnie, wygnano drugich, wytan napra-
wiony i twierdza stoi namiętna.

Na szerokiemi polu dzietań politypras-
emigracyjnych nie uiechto raz rzucione kasto,
Jodie tu o rzery nie matej wagi, a niem co więk-
kszego nastąpi, Kto wie czy nie zrobi się
pur powreichna nad całą Emigracyę wta-
dra, wta dra niewątpliwie demokratyczna,
najpochylniejsza petnscielka woli ludu,
ale xawne wta dra! Proci ze wrystkub
zakatoto potustraja się ochotnicy do ro-
boty, a ma się rozumieć nadzwalni
kandydaci.

Komitet xbudowany pier pracz opit Lon-
dynski, z odwagą niebovrenki Konfedera-
cyi bierie w rękę zapomnianą od lat
szereb ustawę polnierską, odsiwiera ją
staramnie, i Smiato występnijac na czoło,
xada porawie tylko piercecy dla gotowego
dzieta.

Z Nourelli Duch najdawniejszego Kom-
itetu, widoornie niemogacy xstapić wśród
zywych, teknie tylko przyjarne rady i wota

niezapominajcie że i tu są siomkowie
poświęceni dla publicznej sprawy.

We francji nie brakuje popularnych
miejów i nawet fundamentów dla nowego
gmachu; wspaniałe i ze ścian pasturowanych
Kommissji funduszkowej, moimaby coś skł
cie.

Ale przedewszystkiem trzeba zgromadzić
zjednoczyć resztę robotników. Lyon wydaje
więcej niż zjednoczenia, tuomy się kommissya
ad hoc i jakby pierwszy zastęp obłąkaczy
przymysuwając się pod twierdzę wyłacznej
demokracji, osiada w Poitiers.

VII.

Zjednoczenie, to jest cała historia ostat
niego roku naszego. Na okoto i wewnątrz
Emigracji tak wyrytko nieobfituje w wyda
sne zdarzenia, że jeśli kiedyś zapyta nas
kto: coście robili przez te 12 miesięcy?
odpowiemy: jednozryglisny się po ciuhu.

I gdzie ciębie dojrzeć błogostawione
Zjednoczenie! — na papierze tylko. Owo
nie dtuzi i nie smalownicy, widok: suchy
tańcurek rozumowań, po tem kontrola
podpisów,

Rozumowania można zebrać następnie:
Celem proustawienia listopadowego bysta:
wydobyć całą polskę z pod jarzama ob
cego i na całej przestrzeni Królestwa rozsy
pać dobrodziejstwa reformy społecznej.
Spetnieć to się miało z Rewol. powstaniem

Z powstania listopadowego ocułata
tylko Rewolucya.

Wszystko więc Emigracyi jest ~~zakończyc~~
Rewolucya, Zł. Antypoda. Dwa są dla niej
kardania: nepodległość i reforma spoi-
teczna.

Jak wydobyci nepodległość? — przez
narodowe sily.
Jak te sily wywołai? — przez spotezną
reformę.

Od czego pierwej zacząć? — żeby byci
treba wiedzieci, jaki byci. Ćwierci, nepod-
ległość, braterskość, rowność i wolność
to są godta i żywočne zasady przyszłej
Rewolucyi; dokonai ją, jed ostatnim celom
Emigracyi.

Tego celu dopięci nie mozna, ani przez
indywidualne działani, ani p czasokwe
stawianym, tylko p ogół Emigracyi.

Niesch preto Emigracya parłozuje się
do swego powstania, i plynące z niego ka-
zady usna solennie pa swa polityczne
wiars; niesch k porząd siebie wybarie wsta-
dę, którójby charakter odpowiadat cha-
rakterowi Emigracyi, któraby miała abstr-
bucye odpowiednie jej misyji, — cel nasz
bedzie dopięty.

Władka jako organ naszej powarnej wo-
li bedzie powarnej, jako organ naszej
mądrości bedzie mądrej. Kórkata naprod
rewolucya moralna, w kraju, a z niej
koniecznie wyplynie rewolucya polityczna.

Janie teraz urynie żeby Lingrauya
przyjeta jedne zasady i wybrata władz.

Trzeba ogłosić akt zjednoczenia, otworzyć
biura abierające podpisy. Skoro z powieści
nas wiekszość absolutna podpisze się na
jednym piśmie, przystąpię do ułożenia
na komite, komitet zasiadnie - i spełni
cel naszego pielgrzymstwa.

Siedem lat ciężkiej pracy w cóż się o-
brotito! Rachunek Kowia i Kötia na
kle czystego poświęcenia się i zapatu pi-
samy, wydał te same zagadki przy-
wiedzione do niewielu cyfer, Starbis my-
stabilic, i poroznamy robotę od poranku

Przebieg! potępy nasz rozumowy, nie
postąpił ani kroka. Okropne to przebudze-
nie się ze snu, cały szereg mat rozchwia-
wa się i znika, nieublagana i zezurywi-
stoję panuje na jawie. Patrzę, że tu
ruchomi i nieruchomi jesteśmy równie
na miejscu. Ta sama we wsrystkach nie
pożyła niczem nadzieję, ta sama wiara
w lepsze przyszłość ożdyżony, ten sam
blask nad nami co raz wyżej i petniej
wstępującej sprawy naszej. Tylko my
przy bratym dniu jakże już odmierzeni
Zewnatrz. Szeroki cień czasu przesca,
gnat się po wsrystkach obliczach, praski,
kwiaty i owoce życia kuwaryst mro-
zem, a nak pielgrzymstwa potłoxony na

Kardeni czołe wóbit głęboko w zarysy tros-
kóv. Są między nami bracia których twa-
rze sąwne widzimy świeże; ale oni
nie ujrzą ajirystej ziemi, przykryłimy
ich cież. Rozostali na dalszą wódrowę,
ciągnae w zarysy jeden tancuch karepciony
o narze serca, pokoyci jednym cieniem
zioty, upromienieni jednim sreniem
Polski chemur jessere w mgle pojci i
mijeli wywiesiony papierek wotawny.
niech on nas zjednoczy.

Catoi i niepodległoi ajirysty, równoi,
braterstwa, wolnoei polakow! — Kłoz
sąd między nami coby tego niegragnat?
Ale trzeba sporobow żeby to otrymac, i
stad umystry narze, nie serca, rozchodke,
nie w rózne drogi, nim zidwione czesto
kroi nie braca, się nad tym samym, na
sadowskim gromie. Idzie napray
ktad o sposob nadania wotawnoei
wotawianom, jedne teorye cwatujac sła-
kiem rewolucyjnym wpadaja na gwatk
bezwzględny, drugie łazac po widokach
adoministracyjnych, za podstawa dieta
roskarujac, katastrof; — spotkaly się
we francyi! Idzie oto, jak pogodnie
wolnoei z moca radu: jedne zdjawony
z rtowicka wosetki wyprze nad jego
rozum prawo, pustreraja spotecnoei w
odmies chuci ludzkich; drugie nie

widząc w cieniu prawdziwie krótko i hamu-
lec wtady, niecierpliwie skłaniają
się do istnego absolutyzmu: znów
jest to francuskie ródzaje od Konstytucyj
cy monarchicznej, do gminowładztwa
i jednopaństwa bez pierwszych granic.
Ale dajmy na to, że tak czy owak sta-
niemy się zupełnie niepodlegli i
wolni. Zachwycające przypuszczenie
szczęśliwa chwila dla świata. Przy
tej porobnej bitykawicy najroz-
widsze jego i patrz jak tam wy-
gląda ta stara nasza Polska. Oto
u jednego cęta poranicta zielarni
drogami, szumia machiny parowe, pra-
cują mechaniczne rekoździelnie, pasą się
mnogie bzoody merynosów; drugi w-
dzi miasta bitykerae garem, pełne
bogactw sklepów i burzę porobku.
inni rozkostnie się cętajac myślą
w scianie warszawskich dzienników cę-
kawe rozprawy iab cę gmin polskich
i cękawe jessere skandala pokatne.
I wartoz to wryssko krwi i ter tyte
lat rozlewanych na gęrystęj ziemi,
kosi i bied naruyk rozniecionych
po tyte krajach świata! a ty okryty
szlakotnemi blisnami wojowniku,
co wzdychasz tytko żeby jessere roz-

31

walury; i zginaj sa korbau, polski;
i ty porciwy kienianinie, co smutnie
wstrzasajac glowa na zbytki i wymyety
audrozimcow, marnyrs skliwie o po-
koju pod skromny strecha, wrod cnotli-
wej rodziny, — wiecier wy jur, dla czego
nare duch rycerski nie jest ciera
zadka stawy lub postugi? Czem obwa-
rowai nare dragie domowe cnoty?
Skad to, ze ojcowi nare p 1000 lat
gotowi byli kardedj godiny zagrody
swaje pnsicie z dymem, i gotowosci
sz w nas jorzelali? Jakubh to filo-
zofow rozprawoy nandryty nas tego
~~braterstwa~~ braterstwa, klore dis jersre
kiedy filozofia polityczna, odepchnie
my na stona, tak sciele nas tary
i pociera?

Zaprawde, jorzernarowu nam dokonai
zewolucya, histopadrowa, i niedokomamy
jej poki sz nie zjednorym.

Ale podobno dokonai mamy szylko
dla wtarnej i narodu nauki, jorzerswiad-
czeniem sz, ze jest w nas pierwiar sek
rozporaszajacy, kloiy porclisny zabracie
na pulgrymskwiu, ze madrosi kloiramy
wzieli od imnyh, nie jest madrosis. Jesli
wolno szgadymai wyproki koga, szdaje
sz ze jorzer mitosurdru swoje postat

nas, abysmy nie majac w ruku nic prócz
próca, na cudzej ziemi wyprobowali cudze
systemy, i wrócili nam z prawem, ale pod
prawo, które zawiazato najistotniejsza
jedności Polski.

Niektorzece nam narodie styszac z dale-
swary narre: twoje wtame wytrawiamy ni-
zgody. Ty nowemi męczeńskoy bronią
zyka i wiary porodkoin, któreś był kamie-
dhat, my wálki placzące kwoj rozum
wyniesliimy rozwiktać w samych kłębach.
Nieodwracaj od nas oczu widząc maty pe-
step narrej pracy, miłosi która, żyjęs,
ożywia i narre serca: piękne i wielkie
choi skromne jej czyny.

A kiedy nie znajdując nie na ziemi
coby nas zaspokoić mogło, ośtem pokornie
udocieramy o ziemię i ducha wznieśli-
do nieba; tam wszystkie myśli narre
znajdą prawa, myśl swoją i zjednocze-
nie najmacniejsiem ogniwem Kon-
kryra Zbawiciela.

Wlenoras spadnie myla wzajemnych
narreych niechęci, zająłnieja szetelne za-
stugi wytrwałych meżów, wienice odświe-
żonej chwaty obory głowy pobielate w
pracach, bojach i pełgrozyskwaach, dla cie-
bie droga Polska narre! Wlenoras jeśli
Wszelkmoemy kare wzięsi miuony oze-
caty cion pokutniczego skutactwa uleci z nar-
staniemy jęsurę dzielnyu kufcem, aby wis-
cej si nie rozprasać. — Bogdaj byśmy na-
rok porzysły mogli powinszować sobie tego
Zjednoczenia!

